

מניעות ביטחוניות מגבילות תנועה דרך מעבר ארז

- בוטלו 1,900 מתוך 3,500-3,700 היתרי הסוחר.
- בוטלו כ- 280 מתוך 350 היתרי "סוחר בכיר" או BMG (Businessman Gaza), כולל שניים מארבעת ההיתרים שניתנו לנשים.
- בחודש אוקטובר סורבו 52 אחוז מהבקשות להיתרים שהגישו עובדי או"ם שיושבים בעזה, לעומת 3 אחוזי סירוב בינואר.
- רק 44 אחוז מבקשות אישור המעבר בארז של חולים הזקוקים לטיפול רפואי אושרו באוקטובר 2016, בהשוואה ל-92.5 אחוז מהבקשות שאושרו ב-2012.

מעבר ארז הוא שער הכניסה והיציאה העיקרי עבור 1.9 מיליון תושבי רצועת עזה, המעבר ההכרחי שמקשר אותם להזדמנויות מקצועיות, לטיפול רפואי, ולמשפחותיהם, בישראל או בגדה המערבית. בשל העובדה שמעבר רפיח בין עזה למצרים סגור רוב הזמן, גדלה החשיבות של מעבר ארז גם כמעבר לתושבי עזה המבקשים לצאת לחו"ל. תהליך קבלת ההחלטות באשר למי מורשים או לא מורשים לעבור בארז מונחה על ידי [רשימת קריטריונים צרה ומכסות](#). מדיניות אישורי התנועה עצמה, לדברי ישראל, מוכתבת על ידי מטרות פוליטיות כמו גם שיקולים ביטחוניים הנוגעים לאנשים שמעוניינים לעבור בארז.

מאז סבב הלחימה של 2014 חלה עלייה במספר הכניסות והיציאות הכולל בארז, אף שמספר היציאות עדיין עומד על כ-2 אחוז בלבד ממספר היציאות בשנת 2000. למרות זאת, אנחנו עוקבים בדאגה אחר מגמה חדשה: הרשויות הישראליות חוסמות את אפשרות המעבר בפני אלפי אנשים על סמך "מניעות ביטחוניות" עמומות ועלומות. כחלק מהמגמה ישנה גם עלייה במספר הנחקרים במעבר עצמו, כולל מקרים שבהם הרשויות מורות לאנשים לשוב על עקבותיהם, אף שיש בידם אישור יציאה. לפי [נתוני מתאם פעולות הממשלה בשטחים](#), שנמסרו לסוכנות הידיעות AP, רק 46 אחוז מבקשות היתר היציאה השנה עד כה אושרו לעומת 80 אחוז מהבקשות שאושרו ב-2013. המניעות האלה מפרות זכויות אדם ועומדות בסתירה למטרות המדיניות המוצהרות של ישראל. דף המידע להלן מסכם את המחקר של "גישה" בנושא ואת המלצותינו לשינוי המדיניות המקוממת והמזיקה הזאת.

מהן מניעות ביטחוניות?

אדם יכול להיות מנוע-מעבר מסיבות ביטחוניות במגוון נסיבות. מלבד הסיבה הברורה מאליה, של השתתפות בפעולות איבה או היותו חבר פעיל בארגון חמוש, אדם יכול להיחסם אם יש חשש שהוא או היא עלולים לבקש נקמה או לנסות לפגוע באזרחים או באינטרסים ישראליים. בשל כך, אנשים שאיבדו בני משפחה, או שביתם נפגע במהלך אחד המבצעים הצבאיים, נחשבים לעיתים כמנועים ביטחוניים. מניעות ביטחוניות עשויות להיות מוטלות גם כאמצעי לחץ על אנשים לשתף פעולה עם מנגנוני הביטחון הישראליים. בכמה מקרים, נאמר לאנשים שהמניעה תהיה בתוקף לפרק זמן קצוב, לאחריו יוכלו לכאורה להגיש בקשה להיתר ולבחינה מחדש. תקופת המניעה במקרים כאלה נעה בין שלושה חודשים לשנה. אך היו גם מקרים בהם נאמר לאנשים שהמניעה תישאר בתוקף למשך 100 שנה. בהינתן העלייה החדה במניעות ביטחוניות, ארגון גישה חושש שהמניעות אינן מוטלות כאשר קיים מידע או שעולות ראיות שעשויים להוביל להטלתן, אלא שלרשויות אין די זמן או משאבים להשלים את הבדיקות וכך מנמעים מאנשים היתרים דה-פקטו. אם זהו המצב, המשמעות היא שאנשים אינם נהנים מחזקת החפות אלא מסווגים כאשמים ללא בדיקה שתצביע עליהם כחפים מפשע.

מתי החלה המגמה וכמה אנשים נפגעים ממנה?

"גישה" הבחין בעלייה חדה במספר המניעות הביטחוניות המוטלות על סוחרים בסוף 2015. בחודשים שעברו מאז, הלכה וגדלה כמות מקרי המניעות הביטחוניות שהגיעה למחלקה המשפטית. המניעות כוללות מגוון גדול של מקרים – של מי שהיו מעוניינים לבקר קרובי משפחה בנסיבות הומניטריות ברורות, של אנשים שמבקשים להגיע להכשרות מקצועיות ולכנסים, של סטודנטים המבקשים להגיע אל מוסדות הלימוד שלהם, ואחרים. בנוסף, גם כאשר מקבלים היתר מעבר, אנחנו עדים לעלייה במספר האנשים המעוכבים לזמן ארוך, בדרך כלל לחקירות, ואף לביטול אישורים שכבר ניתנו.

מי מושפעים מהמניעות?

המחקר שלנו מראה כי אנשים מכל הקטגוריות המותרות למעבר, נפגעים. [הקריטריונים של המורשים לנוע מרצועת עזה](#) [ואליה מצומצמים ממילא](#), ובנפגעים גם אנשי עסקים וחולים, עובדי ארגונים בינלאומיים ומי שמבקשים לצאת לצורך קבלת שירותים קונסולריים או לביקור משפחות בנסיבות הומניטריות. הנה כמה דוגמאות:

אנשי עסקים

- מקורות ברצועה אמרו ל"גישה" [שמאז תחילת השנה ישראל ביטלה 1,900 מתוך 3,500-3,700 היתרי סוחר שניתנים לאנשי עסקים בעזה](#).
- המנועים ביטחונית כוללים סוחרים בכירים עם קשרים ארוכי-שנים בישראל ובגדה המערבית, כולל **שתיים מארבע הנשים היחידות** שקיבלו היתר BMG (סוחר בכיר). לכמה מהמנועים נאמר שהמניעה תהיה בתוקף למשך שנה לפחות.
- מבוטלים גם היתרים המאפשרים לאנשי העסקים המובילים בעזה לצאת מהרצועה לצורך יצירת קשרים מקצועיים וניצול הזדמנויות עסקיות. לשלילת היתרים בהיקף גדול יש **השפעה מיידית ומתרחבת**. היא משפיעה על אלה שתלויים לפרנסתם ישירות בפעילות הכלכלית שיוצרים מחזיקי היתרים, ומחלישה את מעט הפעילות הכלכלית הקיימת במשק הפלסטיני.

חולים הזקוקים לטיפול

- **אובחנה עלייה במניעות ביטחוניות המוטלות על חולים הזקוקים לטיפול**. ארגון רופאים לזכויות אדם (רל"א) [מדווח](#) על עלייה במספר חולי הסרטן שפנו לארגון בבקשת סיוע, לאחר שסורבה בקשתם להיתר יציאה לצורך טיפול שאין בנמצא ברצועה. במחצית הראשונה של 2016, רל"א התבקשו לסייע ל-43 חולי סרטן מסורבי טיפול רפואי, זאת בהשוואה ל-48 חולים כאלה שביקשו להיעזר בארגון ב-2015 כולה, עלייה של כ-75 אחוז במוצע חודשי.
- בשנת 2015 כולה התקבלו ברל"א 243 פניות, רובן על רקע דחייה או עיכוב של בקשות להיתרים. ב-61.7 אחוז מהמקרים הוסרה המניעה של הפונה לאחר התערבות רל"א. אולם מאז תחילת 2016 חלה ירידה דרמטית בהיענות לפניות, ורק בכ-25 אחוז מהמקרים שונתה ההחלטה לאחר התערבות הארגון.
- לפי [דו"ח](#) של ארגון הבריאות העולמי מנובמבר 2016, שיעור קבלת אישורי היציאה לחולים הזקוקים לטיפול מחוץ לרצועה ירד מ-92.5 אחוז ב-2012 ל-77.5 אחוז ב-2015. באוקטובר 2016, שיעור הבקשות המאושרות עמד על כ-44 אחוז.

צוותים מקומיים של ארגונים בינלאומיים

- לפני [נתוני](#) המשרד לתיאום עניינים הומניטריים של האו"ם, נרשמה עלייה של 49 אחוז בשיעור סירובי האישורים לתושבי עזה שעובדים בארגונים בינלאומיים (שיעור הסירובים עמד על 52 אחוז באוקטובר 2016 לעומת 3 אחוז בינואר). מעל 100 מבקשי היתרים נדחו השנה עד אוקטובר. מתוכם, על 40 עובדי או"ם וארגונים בינלאומיים נאסר להגיש בקשה נוספת למשך 12 חודשים.
- **מספר ביטולי האישורים במעבר ארץ עצמו עלה גם כן**. נכון לספטמבר 2016, לפחות שמונה עובדי או"ם

וארגונים בינ"ל אחרים דיווחו שההיתרים שלהם הוחרמו במעבר בידי רשויות הביטחון הישראליות ב-2016, זאת בהשוואה לשני היתרים שהוחרמו בכל 2015.

מקרה מבחן: סטודנט מנוע מלחזור ללימודיו באירופה

מ', תושב עזה בן 33, יצא מעזה דרך מעבר רפיח לפני מספר שנים, כדי ללמוד לדוקטורט במדינה אירופית. הוא קיבל במהלך לימודיו היתר מהצבא הישראלי לערוך מחקר שדה בגדה המערבית ובעזה, ותכנן לחזור לאירופה לאחר מספר שבועות כדי להמשיך בלימודיו. לאחר שהגיש בקשה לצאת מעזה ולחזור ללימודים באירופה דרך ירדן, וקיבל היתר כזה, מ' הגיע למעבר ארז. הוא המתין שם כמה שעות לפני שנאמר לו שלא יורשה לעזוב את עזה לצורך לימודיו.

"ג'ישה" התקשר למנהלת תיאום וקישור עזה ומשם נמסר שמ' מנוע "מסיבות ביטחוניות". זאת חרף העובדה שניתן לו היתר והתאפשר לו לצאת מעזה רק חודש קודם לכן, כדי להמשיך את מחקר השדה שלו בגדה. "ג'ישה" ביקש בשמו היתר חדש והסביר שמ' חייב לחזור לאירופה לפני שזכות התושבות שלו תפקע. שבוע לפני תאריך פקיעת הזכות, נודע ל"ג'ישה" שמ' קיבל היתר ושיאושר לו לעבור בארז יומיים לאחר מכן. כאשר מ' הגיע לארז, נאמר לו שוב שלא יוכל לעבור מפני שיש כנגדו מניעה ביטחונית. לא מ' ולא "ג'ישה" כנציגו המשפטי קיבלו מידע על הסיבות למניעה, מה שמגביל את יכולתנו לערער עליה בהליכים משפטיים.

ערעור על המניעות הביטחוניות

אנשים שהמעבר שלהם בארז נמנע מנימוק ביטחוני אינם מקבלים מידע באשר למהות המניעה. אפילו במהלך הליכים משפטיים לא יימסר מידע כזה, מה שמשאיר את המנועים ואת המייצגים אותם ללא אפשרות לערער על האיסור.

מצאנו שבכמה מקרים, כשג'ישה ערער על המניעות, בין אם דרך התקשורת או בהתערבות משפטית, הרשויות בישראל **שינו את ההחלטה והעניקו היתר**, אולי כדי להימנע מסיקור שלילי או כדי להימנע מדיון בבית המשפט. הדבר מעלה שאלות באשר למה שנראה כההליך קבלת החלטות גחמני ומרושל שמגיב לבקשות להיתרים.

בתגובה לניסיונות של "ג'ישה" להשיג, באמצעות בקשות חופש מידע, נתונים לגבי מספר האנשים המנועים ביטחונית או על מספר ההיתרים המונפקים למרות מניעה ביטחונית, טענה המדינה כי חשיפת מידע כזה תביא ל"איום על הביטחון הלאומי, ביטחון הציבור והביטחון האישי", טיעון שבית המשפט קיבל ללא סייג. נציגי המדינה אמרו **במהלך דיון** אחר שהטלת המניעות הביטחונית קשורה לעלייה באלימות ובאי היציבות בגדה המערבית ובירושלים, מאוקטובר 2015. אולם קשה לראות את הקשר בין הדברים בשל היעדר שקיפות לגבי מטרת המדיניות ולנוכח ההיקף הרחב של החסימות.

מסקנה

מגבלות תנועה, במיוחד אלה הנוגעות לאנשי העסקים הבכירים ביותר בעזה, לסטודנטים ולאחרים, עומדות בניגוד מובהק להיגיון שאומץ על ידי רבים בצמרת הפוליטית והביטחונית בישראל, שגורס כי התאוששות כלכלית בעזה תתרום גם לביטחון ישראל.

אנחנו בג'ישה מודאגים מכך שהיעדר פיקוח וביקורת על ההחלטות האלה מביא לא רק לפגיעה בזכויות האדם של רבים, אלא גם שיש לו השפעה נרחבת יותר, של אפקט מצנן על מספר הבקשות לנוע מעזה ואליה, של הרתעת אנשי עסקים ישראלים מלסחור עם עזה, ושל צמצום הפעילות הכלכלית, דבר שעשוי לפגוע גם ביציבות האזורית.